

Last but not least

Tämä pääkirjoitus saa alkaa toteamuksella, että loppu on käsillä. Kirjoitus jää nimittäin viimeiseksi pääkirjoitukseksi *Historiallisen Aikakauskirjan* päätoimittajana. Viisivuotinen toimikausi on tullut päätökseensä, ja myös lehteä kerallani toimittaneet Juhana Aunesluoma, Seija Jalagin ja Marko Tikka päättävät kautensa. Tästä toimituksesta Anu Lahtinen jatkaa vuodenvaihteen jälkeen uutena päätoimittajana uuden toimituksen kanssa, johon Heidi Kurvinen kuuluu jatkossakin toimitussihteerinä. Kiitän nykyisiä toimituskumppaneitani hyvin sujuneesta ja antoisasta yhteistyöstä ja toivotan uudelle toimitukselle menestystä alkavalle taipaleelle.

Uusi toimitus tulee jatkamaan *Historiallisen Aikakauskirjan* kehittämistyötä lukijoiden odotuksia kuunnellen ja ennakoiden. Ounastelisin tulevaksi uusia ja ajankohtaisia temaattisia avauksia ja lisää panostuksia etenkin verkko- ja somenäkyvyyteen. Myös kautensa päättävä toimitus on tehnyt kehittämistyötä käytössään olleiden resurssien rajoissa seuraten tieteen tekemisen ja tiedejulkaisemisen muuttuvia edellytyksiä. Olemme saaneet työhömmme arvokasta tukea taustalla pysyttelevältä Suomen Historiallisen Seuran ja Historian Ystävien Liiton nimeämältä hallitukselta.

Jokainen tiedelehti on ensi sijassa oman kenttensä kuvajainen. Teemanumeroilla ja kirjoituskutsuilla yksittäisen lehden toimitus voi vain jossain määrin vaikuttaa numeroiden sisältöihin

tai tutkijahuoneissa ja -ryhmissä tapahtuvaan tutkimukseen. Eniten *Historiallisen Aikakauskirjan* sisältöihin vaikuttavat tietysti ne, jotka tarjoavat kirjoituksiaan julkaistavaksi, ehdottavat teemanumeroita, arvioivat toisten tutkijoiden kirjoittamia ja toimittamia teoksia tai suostuvat vertaisarvioimaan lehdelle tarjottuja tiedeartikkeleita. Näidenkin kuluneiden viiden vuoden aikana useampi sata ihmistä on kuvatuilla tavoilla osallistunut *Historiallisen Aikakauskirjan* toimintaan, jotkut useampaankin otteeseen, ja kaikki ansaitsevat tietysti panoksestaan lämpimän kiitoksen. On myös ollut ilahduttavaa todeta, että muutkin kuin historiantutkijat ovat olleet valmiita yhteistyöhön. Myös Suomen rajojen ulkopuolelta tulevassa tarjonnassa tapahtunut kasvu samoin kuin ulkomaisten tieteellisten tietokantojen *Historiallisen Aikakauskirjan* sisältöjä kohtaan osoittama kiinnostus kertovat suomalaisen historiatieteen nauttimasta arvostuksesta.

Päätoimittajavuosieni mittaan on kuitenkin tullut selväksi myös se paine, jonka alla historiaa ja ilmeisesti muitakin tieteenaloja tässä maassa tutkitaan ja opetetaan. Vaikka *Historiallinen Aikakauskirja* on sijoittunut hyvin tiedejulkaisujen laatuluokituksissa, kaikenlaisten rankkauslistojen kehittäminen ovat ylhäältä tapahtuvaa tieteen vapautta kahlitsevaa toimintaa, jonka perimmäisenä tarkoituksena on mitata tiedettä määrällisesti ja ohjalla sitä sitomalla valtion ra-

hoitusta määrällisiin tuloksiin. Esimerkiksi juuri vaatimalla yksittäiseltä tutkijalta tai oppiaineelta kasvavaa määrää artikkeleita, jotka on julkaistu vertaisarvioituissa kanonisoiduissa aikakauskirjoissa. Koska todella elämme sähköisen valvonnan ja kaikenlaisten tietokantojen rakentamisen kulta-aikaa, julkaisujen määrän ohella on alettu tilastoida myös sitä, miten paljon tai vähän muut tutkijat, varsinkin ulkomailla, viittaavat yksittäisten tutkijoiden julkaisuihin – tieteen vaikuttavuuden arvioimiseksi siis.

On selvää, että tutkija on velvollinen raportimaan yhteiskunnan rahoittamasta tutkimustoiminnastaan, siis julkaisemaan sen tuloksista artikkeleita, kirjoja ja muita kirjoituksia sekä esittämään tarpeen tullen muitakin puheenvuoroja. Kutakuinkin kaikki tutkijat myös varmasti toivovat, että heidän kirjoituksiaan luettaisiin ja käytettäisiin apuna, kun toiset tutkijat käsittelevät omia tutkimusaiheitaan. Yksittäisen julkaisun merkitys ei silti useinkaan paljastu hetkessä, vaan vuosien kuluessa. Jossain vaiheessa auktoriteeteiksi nostetut ja paljon siteeratut julkaisut jäävät puolestaan pölyttymään muiden klassikoiden seuraan; jokin klassikko voidaan tosin löytää uudelleen myöhemmin. Tieteellisen tiedon vaikuttavuus ei siis tapahdu eikä etene aivan niin kuin tulosvastuullisuuden nimissä laaditut mittarit antavat ymmärtää.

Tulostavoitteellisuuden ja kustannustehokkuuden ideologiat voivat myös haitata tiedelehden ja sen kentän välistä vuorovaikutusta sekä ylipäänsä tieteen harjoittamista. Ei ole lainkaan epätavallista, että vertaisarviointia tai kirja-arvion kirjoittamista koskeva tiedustelu tuottaa ”nyt en millään ehdi” -vastauksen, jää kokonaan vastausta vaille tai luvattu lausunto tai arvio viivästyy, joskus kovinkin kauan. Etenkään kirja-arvioista kaikki eivät valmistu koskaan toimituksen ystävällisistä ja ymmärtävällisistä yhteydenotoista huolimatta.

Yliopistoihin on pesiytynyt kiireen ja ylisuorittamisen ilmapiiri, jota pahentavat sälähallinnon tuputtaminen tutkimuksen tekijöille ja opettajille samoin kuin itsetarkoitukselliset kehittämisen kehittämisvaatimukset näennäisine laadunvarmennustoimenpiteineen. Yksittäisen tutkijan aika ja jaksaminen eivät aina riitäkään sinänsä perustavaa laatua olevaan tieteelliseen osallistumiseen. YT-neuvottelut ja toimintojen supistamispuheet eivät todellakaan helpota etenkään määräaikaisissa työsuhteissa tai apurahakausilla työskentelevien työtä, kun he yrittävät tuottaa tulosta ja siinä sivussa hakea jatkoraivausta.

Kiire näkyy joskus toimitukselle tarjottujen kirjoitusten tasossa. Toisinaan olen saanut miettiä, minne kirjoittaja on unohtanut varmaankin jo proseminaarissa opetetut asiat tutkimuskysymyksen muotoilusta, aikarajauksesta, lähteiden ja metodin esittämisestä tulosten koostamisesta puhumattakaan. Kieliasussakin voi olla keskimääräistä enemmän puutteita, ja joissain tapauksissa oleellisen tutkimus- tai lähdeaineistonkin tuntemuksessa on puutteita. Uskoin, että kiire ja sen tuottamat lieveilmiöt kuten malttamattomuus tai väsymys piilevät tällaisten viritelmien taustalla. Toki niitä voi lukea positiivisemminkin ja tulkita ne osoituksiksi tutkijan innostuksesta, kun hän on pikapikaa kirjannut ensilöytönsä ja -tulkintansa paperille tai siis oikeammin tiedostoksi, mutta vertaisarvioinnissa tekstintuottamisen kontekstit jäävät huomiotta. Tällaisissa tapauksissa toimitus on saanut tehdä hyvin aitoa laadunvarmistustyötä.

Mitenkä sen kiireen saisi paremmin haltuun? – Tekemällä vähän vähemmän mutta sen aikaisempaa paremmin.

MARKO LAMBERG
marko.lamberg@uta.fi
marko.lamberg@historia.su.se